

stillet store Krav til deres Forfatteres Arbeidskraft og Arbeidstid. Og dog have disse begge en Fortsættelse deraf for Øie, ja, have vel allerede paabegyndt en saadan. Det maa da meget haabes; at de ikke komme til at mangle den materielle offentlige Understøttelse, uden hvilken slige Pragtværker nu engang ikke kunne see Dagens Lys her tillands.

Thiset.

Jón Þorkelsson: Om digtningen på Island i det 15. og 16. århundrede. København (Host) 1888. 516 S.

Som bekendt blev Island bebygget i slutningen af det 9. og begyndelsen af det 10. århundrede for en stor del af et udvalg af det norske aristokrati¹⁾. Den gang var skjaldepoesien allerede begyndt i Norge, hvor den så godt som fuldstændig holder op hen imod slutningen af det 10. århundrede²⁾; på Island blev den fortsat, og her nåede den snart sin højeste fuldkommenhed. Den rigt begavede slægt, som på Island oprettede et samfund med udmærket gennemtænkte love, udvikles dér og blomstrer i henved 300 år. En rig og enestående litteratur udfoldes. Men allerede under litteraturens guldalder opstår der indre fejder, og samtidig begynde biskopperne at kæmpe for at få den kanoniske ret gjort gældende.

Norges konge, Hákon Hákonarson, forstod at benytte sig af denne indre opløsning, og det endte med det bekendte faktum, at Island kom under den norske krone (1262—1264).

Islands gamle litteratur består væsentlig dels af en poetisk, dels af en historisk litteratur. Skjaldepoesien havde nået en

¹⁾ J. E. Sars: Udsigt etc. I, s. 214 og flere steder.

²⁾ Kong Haraldr harðráði er den eneste betydelige digter i det 11. årh. i Norge. „Es ist eine seltene ausnahme, wenn sich zwischen hinein etwa auch noch einmal ein einheimischer verskünstler in Norwegen vernehmen lässt, und bezeichnend genug sind es zuletzt fast nur noch einzelne fürsten“ (K. Maurer i Zeitschr. f. deutsche Philologie I, s. 50).

vis højde, da Nordmændene droge fra Norge til Island. Sagalitteraturen er for største delen fra det 12. og 13. århundrede, men indholdet af slægtsagaerne, der for det meste omhandle sagaperioden (930—1030), af Landnáma og de ældre kongesagaer, opbevaredes flere slægtled igennem i folkemunde¹⁾. Andre sagaer, f. Ex. Sturlungasaga, bleve for en stor del affattede omtrent samtidig med, at de i dem fortalte begivenheder forefaldt. Man fortalte hverandre både ved private og offentlige lejligheder, både på althinget og i hjemmet, de begivenheder, som skete indenlands, og de Islændere, som toge til andre lande, fortalte de nyheder, som de bragte hjem fra disse. Det vakte stor opmærksomhed på althinget, når en medbragte vigtige nyheder eller fortalte smukt en eller anden „saga“. Denne skik, sagafortællingen, må have floreret allerede i sagaperioden.

I slutningen af det 13. århundrede kan man allerede på litteraturens område spore følgerne af den indre opløsning og af fristatens undergang. I det 14. århundrede har man tydelig tilbagegang på alle områder, og til sidst hører historiskrivningen så at sige fuldstændig op. Fra det 15. og 16. århundrede har man kun nogle få annaler²⁾. Ikke meget bedre går det med digtningen, skönt den ikke ophører; således har man yderst få virkelige digtere i tiden mellem Eysteinn Ásgrímsson († 1361), forfatteren af *Lilja*, og Hallgrímur Pjetursson (1614—1674), Islands største salmedigter og ubetinget en af de mest udmærkede salmedigtere i hele Norden. Den digtning, man har fra det 15. og 16. århundrede, er for største delen enten åndløs religiøs digtning eller „rímur“, hvilke man til dels kan betragte som en slags erstatning for de egentlige folkeviser, hvoraf der kun findes få originale i den islandske litteratur.

Det er således alt andet end tiltrækkende at studere digt-

¹⁾ Jfr. V. Finsen: Om den oprindelige Ordning af nogle af den islandske Fristats Institutioner. Kbh. 1888. s. 32 og 100.

²⁾ Det var ikke før end lige i slutningen af det 16. årh., at den højt fortjente Arngrímur Jónsson „lærði“ (1568—1648) fremdrog oldtidens litteratur for sin samtid.

ningen i denne periode, og vi Islændere have også haft følelsen heraf; det er sikkert snarest af den grund, at ingen har gjort den til genstand for et mere indgående studium. Endnu mindre have naturligvis fremmede gjort den til genstand for deres studier, ti den har egentlig kun betydning som et led i den islandske literaturs udvikling og kan derfor ikke være af væsentlig interesse for andre end Islændere. Der er ikke tale om nogen påvirkning på de andre nordiske folks litteratur, og man kan heller ikke vente at finde nogen synderlig oplysning i den islandske litteratur i det 15. og 16. århundrede angående forhold udenfor selve Island. Det vigtigste, man kan se, er, at et eller andet fremmed skrift eller digt er blevet oversat på islandsk.

Det er derfor klart, at det har krævet en vis energi hos forfatteren af den her omhandlede bog at løse den opgave, han har stillet sig, at skrive udførlig om digtningen på Island i det 15. og 16. århundrede. Men at bogen er svulmet op til over 500 sider har dog ikke sin grund i nogen udførlig skildring eller vurdering af digtningen som sådan eller dens indre udvikling i disse 2 århundreder, men kun deri, at forfatteren har ladet trykke et eller flere vers af omtrent alle de digte og rímur, som han nævner, ja undertiden aftrykkes hele digte og det endog i to recensioner. Tillige anføres de manuskripter, hvori vedkommende digte findes, og det ikke blot originalerne, men, som det synes, alle de afskrifter, som forfatteren har kendt, lige meget om originalen er til stede eller ikke, og ligegyldigt om afskrifterne have nogen videnskabelig betydning eller ikke. Alt dette optager den forholdsvis største del af bogen. Desuden meddeler forfatteren under sin behandling af den religiøse digtning fortegnelse over f. ex. 52 kirker på Island, som vare helligede Olaf den hellige, 147 kirker helligede vor frue, 58 kirker helligede St. Petrus o. s. v. Endvidere meddeler forfatteren fortegnelse over, hvor „sagaer“ eller legender om vedkommende helgener findes nævnte. Hvad forfatteren i det hele taget mener med sådanne lidet sigende fortegnelser på dette sted, er ikke godt at vide; men da han ikke giver nogen skildring af digtene om disse hel-

gener, har han måske tænkt, at de kunde bidrage til at erstatte en sådan. Fremdeles optrykker forfatteren en del af forskellige fortæller af ældre islandske bøger, en del af forordninger og adskillige udtalelser af forskellige Islændere om et eller andet digt, som nævnes, o. s. v. Endelig meddeler forfatteren enkelte ting, som han selv har følelse af kun ere curiosa og slet ikke vedkomme det æmne, han behandler (jfr. f. ex. side 326).

Bogen består af en almindelig indledning på 19 sider, der næst af I. den religiøse digtning inden reformationen, II. rímur og folkedigtning, III. navngivne digtere fra c. 1400 til c. 1600.

I det hele taget vidner bogen om samlerflid; man får i den flere digte og vers, som ikke før ere blevne udgivne, og den kan tjene som register over digtningen i disse århundreder. Den indeholder et betydeligt materiale for den, som vil skildre den islandske litteratur i det 15. og 16. århundrede, men det må også være dens hovedfortjeneste. Man savner en tilbørlig videnskabelig kritik og æstetisk omdømme tilligemed den almindeligste historiske forståelse, men alt dette har da også givet forfatteren den nødvendige energi til at præstere dette arbejde. Des værre kan man ikke i en forholdsvis kort anmeldelse gå meget ind på forfatterens opfattelse og behandling af hans æmne, men noget må dog fremdrages for at begrunde min dom over bogen overfor dem, som ikke kunne have lejlighed til selv at overbevise sig om dens rigtighed.

Forfatteren anvender overhovedet ikke historisk kildekritik og synes heller ikke at være synderlig fortrolig med den. Hvis forfatteren var bekendt med kildekritik, vilde det være ham klart, at til en historisk vished kan man ikke godt komme, hvor han mener at nå en sådan. Som eksempel skal det fremhæves, at forfatteren regner det, som en ukritisk autodidakt, Einar Bjarnason, c. 1838 har skrevet om et literært spørgsmål fra c. 1400, for en kilde, og dog er det klart, at vedkommende har fået det fra beretninger fra det 17. eller 18. århundrede (jfr. s. 212). Forfatteren regner det for 8 kilder, som hos en historiker vilde reduceres til en senere beretning eller en nedskreven tradition, og hvor af fire endogså

ere ordret enslydende. For at overbevise sig om forfatterens historiske kildekritik behøver man f. ex. blot at slå op på side 211 og følgende, 244 og 254. Når en senere beretning blot er en afskrift af en anden, der også er en senere beretning, så er alt i orden, så tror forfatteren, det er en historisk visshed, men når de ikke stemme overens, helst når de spalte sig i to lige store grupper, så er forfatteren strax i forlegenhed med resultatet.

Det vigtigste forsøg på en literær skildring i bogen er indledningen. Denne giver en oversigt over oldlitteraturen, særlig poesien, indtil 1400, skolevæsenet, hvorom der haves en udmærket afhandling af Jón Sigurðsson, indtil reformationen, máldagar og brevbøger i 15. og 16. århundrede o. s. v., men den står i næsten ingen forbindelse med selve bogen, og oldlitteraturens indflydelse på de følgende århundreders digtning berøres ikke. Desuden indeholder den alt for mange fejl og iøjnefaldende modsigelser.

Når forfatteren i de første linier mener, at der i Norden har „existeret poesi (folkepoesi)“ „i en længere tid“ för Islands opdagelse, så er dette tilvisse sandt, men når han vil gøre denne poesi identisk med Eddakvadene, er dette næppe rigtigt. Som bekendt har man indtil de sidste tider almindelig antaget, at Eddakvadene vare digtede i det 5., 6., 7., 8. århundrede (Keyser, Grundtvig o. fl.), men denne antagelse er man nu kommet bort fra ved de sidste forskninger og undersøgelser af sprogets udvikling i Norden. Prof. Wimmer har som bekendt påvist, at den sprogforandring, som betingede det ældre runealfabets reduktion, var afsluttet c. 800. Ældre end 800 kan således intet Eddakvad på grund af sprogformen være¹⁾. En sammenligning med den såkaldte skjaldepoesi, hvis begyndelse falder för midten af det 9. århundrede, både med hensyn til sprog og omskrivningernes art, viser på det tydeligste, at Eddakvadene ere samtidige med skjaldekvadene

¹⁾ Jfr. Die runenschrift s. 341 under texten; Bugge: Studier, s. 3; Hoffory i Gött. gel. Anz. 1885 særll. s. 31—32, og J. E. Sars: Udsigt I, s. 199—204.

fra det 9. og det 10. århundrede¹⁾. Og det er et stort spørgsmål, om man kan sætte noget Eddakvad til det 9. århundrede. I det mindste har prof. Hoffory villet bevise, at f. ex. Völuspá ikke er ældre end fra midten af det 10. århundrede. Når det forholder sig således, kan der da også blive spørgsmål, om man har ret til at betegne Eddakvadene som „folkepoesi“. — Man får strax her, som også flere andre steder, at mærke, hvor overordentlig lidt hensyn forfatteren tager til de forskellige undersøgelser, som adskillige lærde have gjort i den senere tid angående det oldnordiske sprog og digtning. — Fremdeles oplyser forfatteren om, at Bragi hinn gamli Boddason er kunstdigtningens „egentlige fader“, skönt man har 10 andre digtere²⁾ samtidig med ham, hvoraf en, Erpr lútandi, var Bragis svigerfader. Man er aldeles ikke berettiget til at antage, at Bragi, fordi han er den ældste digter, af hvem der haves vers, derfor er skjaldepoesiens fader. Bragi Boddason har efter al sandsynlighed fået tilnavnet „gamli“ til adskillelse fra en senere digter af samme navn under kong Sverrir, men ikke af hensyn til en høj alderdom, eller fordi han har være, den ældste digter³⁾. Her kan det med det samme bemærkes, at det heller ikke er rigtigt, når forfatteren mener (s. 2), at Sturla Þórðarson († 1284) var den sidste hirdskjald, ti under kong Eiríkr Magnússon († 1299) nævnes i Skáldatal 5 hirdskjalde⁴⁾.

På side 2 opkaster forfatteren det interessante spørgsmål, hvorfra Island har fået sin kultur. Dette besvarer forfatteren på side 3 med, at „det er først, da landets egne børn begynder at rejse til fremmede lande for at studere, at den mere oplyste verdens kultur slår sine rødder i folket“. Ísleifr Giss-

¹⁾ „Begge Arter høre paa det nøjeste sammen og kunne ikke skilles fra hinanden; de ere Systre, eller den ene er den andens umiddelbare Affødning. Tidsafstanden, om der er nogen, kan ikke have været nogen stor, og der, hvor den ene har blomstret, der maa ogsaa den anden have havt sit Hjem“ (Sars I, s. 202).

²⁾ Jfr. Skáldatal Sn. E. III, s. 270 og følgende; jfr. også G. Þorkelsson: Udsigt over de norsk-islandske skjalde. Kbh. 1882, s. 9—13.

³⁾ Jfr. Sn. E. III, s. 308.

⁴⁾ Jfr. G. Þorkelsson: Udsigt, s. 165.

urarson studerede henved 1030 i Tyskland; derved får Island altså direkte sin kultur fra Tyskland. Island får også en svensk og en fransk kultur, ved at forfatteren træffer et par lærere fra Sverig og Frankrig oppe på Island; gården Oddi får en skole efter „fransk mønster“, fordi Sæmundr „fróði“ studerede i Paris. Et par Islændere studerede i England og bringe derved en engelsk kultur ind i landet. Men forfatteren lader sig ikke nøje med denne tysk-svensk-fransk-engelske kultur. Han henter også lidt fra Italien, og derfor lader han Jón Ögmundarson, der rejste derhen, studere ved universitetet i Bologna — at universitetet den gang ikke var stiftet, det gør ikke noget —, så bringer Jón direkte den italienske kultur med sig til Island¹⁾. Man kunde ved besvarelsen af et så stort og vigtigt spørgsmål vente, at forfatteren søgte at fremdrage spor af denne formentlige tysk-svensk-fransk-engelsk-italienske påvirkning i den islandske kultur, men det gør forfatteren ikke, og han kommer aldrig senere tilbage til spørgsmålet. Sagen er også den, at en sådan indflydelse, hvis der i virkeligheden har været nogen, har været af en aldeles forsvindende betydning. Selvfølgelig har Islændernes livlige forbindelse med omverdenen under fristatstiden sin store betydning, men deres kultur bliver hverken tysk, fransk eller engelsk derved. Deres litteratur taber ikke noget i originalitet derved; den er ægte islandsk.

Side 17 skriver forfatteren: „Man har ofte nok fået at høre om tilbagegangen i den islandske litteratur i det 15. og 16. århundrede, ofte nok hørt det fremhæve med knusende foragt og sagkyndig mine, hvor langt denne tids litteratur stod tilbage for den glimrende oldtidslitteratur. Og det kan jo hel-

¹⁾ Til gengæld kanoniserer forf. ham uden videre tillige med en anden biskop på s. 26 og 27; men det er et historisk faktum, at ingen af de tre islandske biskoppelige helgener, Jón, Þorlákr og Guðmundr, rigtig bleve kanoniserede. Det er det ejendommelige ved de islandske helgener, at Islænderne selv gjorde dem til helgener. (Jfr. Munch: *Det n. F. Hist.* 3. del s. 803; Ludvig Daae: *Norges Helgener*. Kristiania 1879. s. 227 ff.)

ler ikke aldeles ¹⁾ nægtes.“ Det er ikke let at forstå, hvorledes forfatteren, der på side 11 har sagt: „Men strax med det 15. århundredes begyndelse ophører næsten al literær virksomhed ¹⁾“, og fra år 1400 til c. år 1600 bliver der i fædrelandets historie ikke skrevet et eneste ord, når man undtager, at nogle af de ældre annaler går til år 1430, samt at præsten Gottskálk Jónsson i Glaumbær forfattede en forholdsvis ubetydelig annal“, kan fremkomme med en sådan påstand. På side 21 siger forfatteren igen, at „Island i alle henseender henved år 1400 kommer i tilbagegang“ ¹⁾. Det ene modsiger det andet. Side 16 omtaler forfatteren „det bratte forfald, som landet i alle måder kommer i ved begyndelsen af det 15. århundrede“ ¹⁾, og anfører den sorte død, som forfatteren sætter til årene 1400—1402 eller 2 år tidligere end almindelig antages, uden at anføre nogen grund for det, som en af de vigtigste årsager dertil.

Forfatteren synes at opfatte den historiske udvikling som et lokomotiv, der det ene øjeblik kan bruse frem og det andet gå lige så hurtig tilbage. Men således går det ikke til. Anmelderen véd meget godt, at det er en almindelig opfattelse på Island, at med den sorte pest begynder på en gang en frygtelig tilbagegang. Dette forekommer ofte så vel i skrift som i tale. Denne opfattelse repræsenteres af forfatteren. Det er også naturligt, at folk tro det, når de den ene gang efter den anden uden kritik se det fremhævet, at før pesten var der 144,000 indbyggere på Island, og at to tredjedele — altså 96,000 — af hele befolkningen døde eller over en fjerdedel flere end Islands hele nuværende befolkning. Men dette er fuldstændig fejlagtigt. For det første har man ingen folketælling på Island hverken fra de foregående eller nærmest følgende århundreder, for det andet er det en absolut umulighed, at Islands daværende befolkning har været blot tilnærmelsesvis så stor. Samtidige kilder berette ikke noget om landets daværende folkemængde, eller hvor mange der døde i pestårene

¹⁾ Udhævet af anmelderen.

hele landet over. Dette er blot en senere formodning¹⁾. Tilbagegangen på Island begynder ikke med den sorte pest; den går længere, betydelig længere tilbage, hvad jeg foran har fremhævet. Den sorte pest var naturligvis en forfærdelig ulykke og bortrev overordentlig mange mennesker; den skaber imidlertid ikke tilbagegang i udviklingen, men gør den allerede begyndte tilbagegang på en gang raskere og stærkere. Grunden til tilbagegangen ligger i den historiske udvikling fra tiden

¹⁾ Jón Espólin skriver (ved året 1820) i sine årbøger (I d., s. 125): „ætla ec þat ekki fiærri fara, er sumir mæla, at fyrir þá plágu hafi verið hundrat þúsundir manna tölfrædt í landi hér oc ei dáið minna enn tveir hlutir.“ Fra Espólins årbøger er dette gået over i den nyeste litteratur. Den ældste fuldstændige folketælling på Island er fra 15. august 1769; da var folkemængden 46,201. I 1735 (30. dec.) fik biskopperne på Island ordre til at indgive til kommercekollegiet beretninger over fødte og døde; ved hjælp af disse beretninger kan man med temmelig stor sikkerhed finde folkemængdens størrelse indtil 1735, hvilket også Arnljótur Ólafsson har gjort (Skýrslur um landshagi á Íslandi I, s. 388 fl.). Ifølge Árni Magnússon, som berejste Island i årene 1702—1712, skal landets folkemængde i året 1703 have været 50,444 (Lærdóms Lista Félagsrit IV, s. 176). Ifølge sysselmand Jón Jakobsson skal lovmand Þorleifur Kortsón have ladet foretage en folketælling i årene mellem 1670 og 1680. Den gang skal folkemængden have vist sig at være lidt over 50,000 (L. L. Félagsrit XIV, s. 213 under teksten). Før den tid har man fra 1096 antallet af de bønder, som betalte thingsrejselön, fra 1311 af de bønder, som betalte skat (L. L. Félagsrit IV, s. 178; M. Stephensen: Isl. i det att. Aarh., s. 268), og fra 1366 en skatteberetning, hvoraf man kan udfinde de skatteydendes antal (Ný Fél. X, s. 27 fl.). Ved at sammenligne disse tal med de skatteydende og ikke skatteydende bønders antal i året 1753 tillige med den hele daværende folkemængde har man søgt at finde folkemængdens størrelse i det 11. og 14. århundrede, men de resultater, man derved er kommen til, forekomme mig i højeste grad usandsynlige (jfr. V. Finsen: Aarbøger f. n. oldk. og hist. 1873, s. 138—139 under teksten). Til et sikrere resultat vilde man vistnok komme ved at anstille undersøgelse ved hjælp af jordebøger og andre kilder angående, hvilke gårde der i tidens løb ere blevne odelagte, og hvilke nye gårde, købstæder og handelspladser der ere blevne byggede.

hen ved 1200, og om Island var blevet fri for den sorte pest, så vilde man dog have haft tilbagegang i det 15. århundrede, blot ikke så stærk¹⁾.

Side 17 fortsætter forfatteren: „Men vi har derimod sjælden hørt nogen fremhæve, hvor beundringsværdigt det er, at Islænderne endnu taler det samme sprog, som lød för år 1400, medens de øvrige nordiske folks sprog så at sige bukker under for den overvældende tyskhed“ o. s. v. Det gör anmelderen ondt, at forfatteren er så ubekendt med det, som skrives om Island, ti det synes ikke at være retfærdigt at klage over dette; man har i det hele taget i dette århundrede ikke vist megen uvillighed imod at anerkende dette; det er atter og atter blevet gentaget.

For at gøre sig bekendt med forfatterens æstetiske omdømme og literaturhistoriske blik vil det for sagkyndige være nok at fremhæve, at han betragter det 15. og 16. århundredes litteratur som mulig stående kun et trin lavere end den glimrende oldtidslitteratur på Island. Da man ikke kan forudsætte noget nærmere kendskab hos de fleste læsere til et så specielt æmne som den islandske digtning i den ovennævnte periode, ville vi i al korthed karakterisere denne, der, som allerede fremhævet, hovedsagelig består af religiøs digtning og rímur.

Den religiøse digtning består af forskellige sange til jomfru Marias, forskellige apostles, Johannes den døbers og helgeners pris. Men i alle disse sange er der næppe en original tanke, næppe et energisk udtryk for en særlig digter-individualitet; de ere egentlig kun en i høj grad mislykket efterligning af ældre digte i samme retning; men medens disse vare skrevne i et smukt, klassisk sprog og indeholdt stemningsfulde, åndrige vendinger, som vidnede om en sund religiøs følelse, så ere hine i det hele taget åndelige misfostre.

¹⁾ Efter at denne anmeldelse var skreven, har anmelderen læst en i sommer i tidsskriftet „Búnaðarrit“ udkommen afhandling om landboforholdene i Island af den lærde bonde, fhv. althingsmand Einar Ásmundsson, hvori han fremsætter en lignende opfattelse af den sorte pest i økonomisk henseende.

Hele otteliniede vers indeholde ofte ikke andet end den helgens navn, til hvis ære sangen er digtet, samt de epiteter, som tillægges ham, under form af kedelige og smagløse omskrivninger; vor frue får således følgende epiteter: „guddommens prægtige hal“, „himlenes gaders moder“, „guldbillede“, „himmeriges blomst“, „Guds industria“, „vas morum“, „hortus aromatum dulcis charismatum“, „medicina melle plena“¹⁾ o. s. v. Formen er i reglen kunstlet og lidet tiltalende.

Rimerne ere ikke andet end sagaer omsatte på vers, hvortil man særlig har valgt de uhistoriske og fabelagtige sagaer og æventyrromaner; ti i det 15. og 16. århundrede tiltrak nemlig disse sig stor opmærksomhed, et vidnesbyrd om den efterklassiske tids slette smag. Versene ere i reglen fireliniede, og alle mulige kunstlerier med hensyn til den metriske form fik efterhånden indpas, hvorved indholdet selvfølgelig måtte komme til at lide.

Indretningen af rimerne er følgende: en cyklus består i reglen af flere rimer (afdelinger) i forskellige versemål. Enhver rime indledes sædvanlig med en mansöng = elskovsang²⁾, hvori digteren giver sine egne følelser og erfaringer på det erotiske område frit spil. Disse indledninger ere undertiden særdeles künne og læseværdige, af og til i tonen humoristiske, men til gengæld ere de særdeles ofte platte, ja undertiden ligefrem obscene. Selve rimerne ere som oftest kun rimerier; der er intet spor af nogen original behandling af sagaen eller stoffet. „Digter“-virksomheden består her væsentlig kun i at give prosaen versform. Omskrivningerne (kenningar) fra den gamle poesi beholdes selvfølgelig, men i stedet for at man i

¹⁾ Nogle af disse digte indeholde nemlig en del latinske vendinger og sætninger.

²⁾ Ordet mansöng har aldrig haft anden betydning end sang om kvinder og kærlighed, forfattede af mænd; når forf. vil, at det oprindelig skulde have haft den modsatte betydning (s. 122), sang af kvinder til mænd, er dette fuldstændig forfejlet; den betydning har aldrig existeret. Jfr. S. Egilsson: *Lexicon poeticum*; G. Vigfússon: *An Icel.-Engl. Dict.* og særlig Th. Möbius: *Málsháttakvæði*. Halle 1873. s. 42 ff.

denne som oftest brugte dem til at udtrykke en poetisk sammenligning (f. ex. når skibet kaldes for „bølgenes bevingede hest“, „årernes svane“ o. s. v.), så anvendes de i rimerne hyppigst som meningsløs fyldekalk, for at lette digteren versifikation. Tillige lavede man stadig nye omskrivninger, som tit og ofte ere gyselig smagløse, og anvendte dem i hver anden linie uden at give dem nogen tilknytning til indholdet. Man synes undertiden, især i den senere tid, ligefrem at have stillet sig det som opgave at bruge omskrivninger så meget som muligt. Til trods herfor skal det dog ikke nægtes, at nogle, særlig de ældste, rimer undertiden ere ret interessante for dem, der i det hele taget forstå dem.

Det er denne „poesi“, som de fleste ville finde åndsforladt og åndsfortærende, forfatteren sætter så højt. Forfatteren kan ikke erkende nogen væsentlig forskel mellem den og den foregående; han kalder flere af disse rimeriers skabere for ypperlige digtere (side 344, 398, jfr. s. 237, 242, 280, 374). Forfatteren synes heller ikke at kunne indse de store fortrin, som den nyere islandske poesi har fremfor denne. Forfatteren kan ikke forstå, at man trængte til noget sundere og kraftigere, fornuftigere og åndrigere i poesien. Derfor er forfatteren forbitret på dem, som opponerede imod rimerne, og kalder deres kritik for „spark“, og han optrykker forskellige stykker af deres kritik lige ned til det nuværende århundrede (s. 125—133, jfr. s. 290 om prof. Eugen Kölbing). Men både konferentsråd Magnús Stephensen og digteren Jónas Hallgrímsson o. fl. have ubetinget set ret deri, at folket trængte til en ny og sundere åndelig føde end disse smagløse rimer. Intet var naturligere, end at en så udmærket digter og en mand med en så fin æstetisk sans som Jónas Hallgrímsson (de Ty-skere, som have skrevet om den nyere islandske poesi, have sammenlignet ham som lyriker med Schiller) blev en af de ivrigste kritikere af rimerne, og at hans kritik fik den største betydning. Man følte allerede den gang, at der trængtes til noget nyt, og enhver, som havde nogen sund æstetisk sans, kunde med lethed føle, hvor langt den nyere islandske digtning, især Bjarni Thorarensens og Jónas Hallgríms-

sons, overstrålede rimerne så vel i indhold som i form. Jo finere æstetisk følelse man havde, des lettere og hurtigere kunde man fatte forskellen; det er derfor fuldstændig ubeføjet af forfatteren, når han betegner modstandere af rimerne som „den halvdannede klasse“. Skönt en sådan betegnelse snarere vilde passe på rimernes beundrere, som for resten nutildags ere så sjældne, at det er et rent tilfælde, hvis man træffer nogen sådan, vilde den dog næppe som regel være retfærdig.

Under landets tilbagegang og i mangel af andet og bedre opnår rimedigtningen først en vis popularitet, og når den vedbliver så længe at udgøre den ene hoveddel af den islandske poesi, så skyldes det især landets i alle retninger uheldige stilling under den langvarige og trykkende monopolhandel. Så snart en ny og kraftig åndelig strømning begyndte at gå over landet, måtte den skyldes bort. Kun i de fjerneste afkroge kunde levningerne af rimedigtningen få lov til at blive siddende; disses eneste noget produktive, men over al måde uheldige og udannede repræsentant er nu Símon Bjarnason Dalaskáld, som nu endelig synes at have fundet én beundrer.

Mindre væsentlige fejl, som f. ex. fejl i årstal (f. ex. Hannes Bjarnason (s. 285) er ifølge hans „vita“ i biskopsarkivet i Reykjavík født „die 19° Cal. Februarii Anno 1777“, men ikke 1775; Ársrit prestaskólans (s. 421) er trykt 1850, ikke 1847), og at forfatteren undertiden undlader at nævne nyere udgaver, hvor det dog sikkert vilde være passende, skal anmelderen ikke gå ind på. Endnu mindre de mange trykfejl, der findes såvel i bogen som i rettelserne. Heller ikke forfatterens enkelte misforståelser af sit modersmål, skönt man må blive forbavset over at se en Islænder misforstå en så almindelig omskrivning for poesi som „Odins drik“ og deri se en hentydning til en digters drikfældighed (s. 344). Men foruden de allerede fremhævede hovedfejl ved bogen må det tilføjes, at forfatteren i det hele taget ikke formår at skelne imellem det væsentlige og det uvæsentlige. I så henseende står forfatteren nemlig i højde med de almindelige samlere af historisk materiale på Island fra de senere århundreder. Kun har forfatteren haft adgang til bedre og

righoldigere kilder end disse. Man kan derfor ikke lade være med at trække på smilebåndet, når man ser, at forfatteren vil give det udseende af, at han overfor en af disse autodidakter anvender en vis kritik, medens han med hensyn til en anden erklærer, at han er „lidet glad“ over at gribe „den gamle hædersmand“ i fejl, og at han kun gör det, fordi det er „uundgåeligt“ (s. 219, jfr. s. 420 og 422). Er da vedkommende ikke den samme hædersmand alligevel, om han bliver kritiseret eller ej? Og har man ikke ret til at gøre alle til genstand for kritik? Nu er det ofte så, at jo ældre disse autodidakter ere, desto mindre kritik udfolde de selv, og desto varsommere må man være overfor dem og deres udsagn. Dette gælder i en særegen grad om „hædersmanden“ Björn Jónsson på Skarðsá (1574—1655); ti med al beundring for denne mærkelige bondemands begavelse og forfattervirksomhed må det siges, at hans skrifter ere fulde af fejl, misforståelser og de forunderligste kombinationer, beroende på dårlige kilder, som han naturligvis ikke kunde underkaste nogen indgående kritik.

Bogi Th. Melsted.